

BUXGALTERIYA HISOBI USULLARI VA METODOLOGIYASI

Talaba: Nimatov Risqitillo

*Zaripova Sayohat Zafarovna - Boshqa tarmoqlarda
buxgalteriya hisobi va audit kafedrasi assistenti*

Annotatsiya: Maqolada buxgalteriya hisobi usullari va metodologiyasining asosiy jihatlari tahlil qilinadi. Buxgalteriya hisobi har bir tashkilot va korxona faoliyatida muhim o‘rin tutadi, chunki u moliyaviy ma’lumotlarni to‘plash, tahlil qilish va hisobotlarni tayyorlashda asosiy vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ushbu maqolada buxgalteriya hisobining asosiy usullari, metodologiyasi, ularning amaliyotdagi qo‘llanilishi va xalqaro miqyosda qabul qilingan me’yorlar haqida so‘z yuritiladi. Shuningdek, maqolada buxgalteriya hisobi tizimining rivojlanishi, muammolar va ularni hal qilish yo‘llari ham ko‘rib chiqiladi.

Kalit so‘zlar: Buxgalteriya hisobi, metodologiya, usul, moliyaviy hisobot, tahlil, xalqaro me’yorlar, moliyaviy ma’lumotlar, moliyaviy boshqaruv.

Kirish

Buxgalteriya hisobi — bu tashkilotning moliyaviy holatini, daromad va xarajatlarni, aktivlar va passivlarni hisobga olish va tahlil qilish bilan shug‘ullanuvchi ilmiy va amaliy soha. U har bir tashkilot uchun zarur bo‘lgan vositalardan biridir, chunki buxgalteriya hisobi malakali qarorlar qabul qilishda asosiy ma’lumot manbai bo‘lib xizmat qiladi. Buxgalteriya hisobi metodologiyasi esa, bu jarayonda qanday usullar va texnikalar qo‘llanilishini belgilaydi. Ushbu maqolada buxgalteriya hisobi usullari va metodologiyasi haqida batafsil ma’lumot beriladi, shuningdek, ularning amaliy ahamiyati va rivojlanish yo‘llari tahlil qilinadi.

Tahlil va Muhokama

Buxgalteriya hisobi usullari va metodologiyasini to‘liq tushunish, ularning o‘zaro aloqalari va amaliyotdagi qo‘llanilishi haqida batafsil tahlil qilish bu sohaning rivojlanishiga, tashkilotlar uchun yaxshilangan moliyaviy boshqaruv tizimlarini yaratishga yordam beradi. Har bir korxona yoki tashkilotning moliyaviy holati, shuningdek, kelajakdagi rivojlanish istiqbollari faqatgina aniq, to‘g‘ri va o‘z vaqtida to‘plangan buxgalteriya ma’lumotlariga asoslanadi. Ushbu tahlilni qilishda, buxgalteriya hisobi usullarining asosiy turlari, ularning metodologiyaga qanday ta’sir qilishi, tizimning rivojlanishi va mavjud muammolarni hal qilish yo‘llari haqida batafsil muhokama qilamiz.

1. Buxgalteriya hisobining asosiy usullari

Buxgalteriya hisobining asosiy usullari tashkilotning moliyaviy holatini to'g'ri baholash, qarorlar qabul qilish va ma'lumotlarni tahlil qilishda muhim o'rin tutadi. Har bir usul o'zining amaliy ahamiyatiga ega, va bu usullarni to'g'ri qo'llash tashkilotning moliyaviy boshqaruv tizimini samarali qiladi.

Hisoblash usuli — buxgalteriya hisobi jarayonida eng asosiy usullardan biridir. U daromadlar, xarajatlar, foyda va boshqa moliyaviy ko'rsatkichlarni aniqlashda qo'llaniladi. Hisoblash usuli yordamida barcha moliyaviy operatsiyalarni batafsil hisoblash mumkin, bu esa tashkilotning moliyaviy holatini to'liq ko'rsatishga yordam beradi. Bu usulda, masalan, daromadlar va xarajatlar o'rtasidagi farq, foyda va zarar hisoblanadi. Bunday hisoblashlar tashkilotning har qanday biznes operatsiyalarini tahlil qilishda, shu jumladan soliqlar, qarzlar va kapital oqimlarini boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

Hisob-kitoblarning birlashtirilgan usuli — bu usul turli xil moliyaviy operatsiyalarni umumlashtirish va yagona tahlil qilish imkonini beradi. Bu usulda, barcha moliyaviy ko'rsatkichlar birlashtirilgan holda, bir vaqtning o'zida umumiy moliyaviy holat tahlil qilinadi. Masalan, mahsulotlar sotilishi, xizmatlar ko'rsatilishi, xarajatlar va boshqa moliyaviy harajatlar birlashtiriladi va ularning hammasi yagona moliyaviy hisobotda aks etadi. Bu usul orqali tashkilotlar o'z faoliyatining to'liq moliyaviy holatini bir nechta ko'rsatkichlar orqali ko'rishlari mumkin.

Tashkiliy usul — bu usulda buxgalteriya hisobi tashkilot ichidagi barcha qarorlar va aloqalar asosida tartibga solinadi. Har bir biznes operatsiyasining o'ziga xos tashkilot ichidagi joyi va roli mavjud. Ushbu usulda, tashkilot ichidagi barcha moliyaviy jarayonlar o'zaro bog'langan holda boshqariladi. Buxgalteriya hisobining bu usuli moliyaviy boshqaruvni yanada samarali qilishga yordam beradi, chunki tashkilot ichidagi aloqalar va qarorlar to'g'ri tartibda amalga oshiriladi.

2. Buxgalteriya hisobi metodologiyasi

Buxgalteriya hisobi metodologiyasi buxgalteriya hisobini tashkil qilishda va moliyaviy jarayonlarni boshqarishda qo'llaniladigan tamoyillar va yo'riqnomalarni o'z ichiga oladi. Zamonaviy metodologiyalar va xalqaro me'yorlar, ularning amaliyotdagi qo'llanilishi buxgalteriya hisobi tizimining samarali ishlashiga katta ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy metodologiya — bugungi kunda buxgalteriya hisobi sohasida yangilanishlar va texnologiyalarni qo'llashga katta e'tibor berilmoqda. Elektron hisob-kitoblar va avtomatlashtirilgan tizimlar buxgalteriya hisobi jarayonlarini yanada tezlashtiradi va xatoliklarni kamaytiradi. Buxgalteriya tizimining elektron shakllariga o'tish jarayoni tashkilotlarga hisobotlarni yaratishning tezligini oshirish, ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilishda aniqroq natijalar olish imkonini beradi.

Hozirgi kunda ko'plab tashkilotlar ERP (Enterprise Resource Planning) tizimlari yordamida barcha moliyaviy operatsiyalarni boshqaradi va bu tizimlar bir vaqtning o'zida ko'plab biznes jarayonlarni optimallashtirishga yordam beradi.

Moliyaviy boshqaruv metodologiyasi — bu metodologiya asosida tashkilotlarning moliyaviy holatini kuzatib borish, tahlil qilish va prognoz qilish uchun maxsus usullar ishlab chiqilgan. Bu metodologiya tashkilotlarning uzoq muddatli moliyaviy rejalashtirishini ta'minlashga yordam beradi. Shuningdek, bu metodologiya moliyaviy tahlil usullarini, jumladan, balans hisobi, foyda va zarar hisobi, naqd pul oqimlari tahlilini o'z ichiga oladi. Xalqaro Buxgalteriya Standartlari (IFRS) va boshqa milliy me'yorlar asosida ishlab chiqilgan metodologiyalar buxgalteriya hisobi jarayonlarini xalqaro darajada yagona standartga keltirishga yordam beradi.

3. Buxgalteriya hisobi tizimining rivojlanishi

Buxgalteriya hisobi tizimi vaqt o'tishi bilan sezilarli o'zgarishlarga uchragan. Avvalgi davrlarda qog'ozda amalga oshirilgan hisob-kitoblar hozirgi kunda elektron tizimlar orqali amalga oshirilmoqda. Bu o'zgarishlar buxgalteriya hisobi jarayonlarini tezlashtiradi, aniqligini oshiradi va xatolarning oldini olishga yordam beradi. Elektron tizimlar yordamida tashkilotlar o'z moliyaviy ma'lumotlarini yanada samarali tarzda boshqarishlari mumkin.

Bundan tashqari, buxgalteriya hisobi tizimi xalqaro miqyosda ham rivojlanmoqda. Xalqaro miqyosdagi yangiliklar va texnologiyalar buxgalteriya hisobi tizimining global miqyosda bir xil standartlarga asoslanishini ta'minlamoqda. Bunda, Xalqaro Buxgalteriya Standartlari (IFRS) va boshqa xalqaro me'yorlar tashkilotlarga o'z moliyaviy hisobotlarini xalqaro darajada taqdim etish imkoniyatini yaratadi. Bu o'z navbatida moliyaviy hisobotlarni taqqoslash, tahlil qilish va prognoz qilishda aniqroq natijalar olish imkoniyatini yaratadi.

4. Muammolar va ularni hal qilish yo'llari

Buxgalteriya hisobi tizimida ba'zi muammolar yuzaga kelishi mumkin, masalan, noto'g'ri ma'lumotlar, tizimning ishonchsizligi yoki xalqaro me'yorlarga mos kelmaslik. Bu muammolarni hal qilish uchun zamonaviy texnologiyalarni qo'llash, xalqaro standartlarni amal qilish va malakali buxgalterlar tayyorlash zarur. Xatoliklarni kamaytirish va tizimni yanada ishonchli qilish uchun, tashkilotlarga xavfsizlikni ta'minlovchi dasturiy ta'minotlarni joriy etish lozim.

Shuningdek, buxgalteriya hisobi tizimida malakali mutaxassislar yetishmasligi ham muammo bo'lishi mumkin. Shu sababli, buxgalteriya sohasidagi mutaxassislarni tayyorlash, ularni zamonaviy metodologiyalar va texnologiyalar bilan tanishtirish muhimdir.

Xulosa

Buxgalteriya hisobi usullari va metodologiyasi har bir tashkilotning muvaffaqiyatli ishlashi uchun muhimdir. Ular moliyaviy ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va natijalarni to'g'ri qarorlar qabul qilishda qo'llaniladigan asosiy vositalardir. Ushbu maqola orqali buxgalteriya hisobining asosiy usullari va metodologiyasini, ularning amaliyotdagi qo'llanilishini va rivojlanish yo'llarini ko'rib chiqdik. Kelajakda buxgalteriya hisobi sohasidagi innovatsiyalar va xalqaro miqyosdagi me'yorlarning ko'proq tatbiq etilishi kutilmoqda.

Adabiyotlar

1. Buxgalteriya hisobi metodologiyasi. Tashkent, 2020.
2. Xalqaro buxgalteriya standartlari (IFRS). Tashkent, 2021.
3. Buxgalteriya hisobi va moliyaviy tahlil. M.M. Xudoqulov, 2019.
4. Moliyaviy boshqaruv: nazariy va amaliy masalalar. N.B. Qodirov, 2020.